

Емрах Михтароски, PhD¹

UDC: 340.137:347.7(4-672EY)

E DREJTA E SHOQËRIVE TREGTARE E BASHKIMIT EVROPIAN

КОМПАНИСКО ПРАВО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

EUROPEAN UNION COMPANY LAW

Abstract

The process of harmonization of company law has been initiated in order to adjust the ways of organization and functioning of commercial companies within the single market of the European Union. EU initiatives in the area of company law also cover a number of specific cross-border issues, such as cross-border integration or transfer of the company's registered office, cross-border obstacles for the realization of shareholders' rights, etc. In that context, it may happen community activities not to be the only way to achieve the desired goals. The subject of research of this paper is an analysis of EU company law, mechanisms and instruments for harmonization through the prism of the set goals of the Union.

Keywords: *company law, European Union, harmonization, EU law.*

Вовед

Оправдување за хармонизација на компаниското право на ниво на ЕУ права е фактот да државите членки имаат монопол во рамките на национални права а со тоа се зголемени шансите за злоупотреба на регулаторната сила, давајќи им на одредени локални интересни групи поголеми права.² Одредено ниво на

¹ D-r Emrah Mihtaroski, PhD of Law. Email: emrahmihtaroski@hotmail.com.

² Горан Коевски, Правни и други методи хармонизације македонског трговачког права са правом Европске Уније, Зборник радова Правног факултета у Нишу | Број 68 | Година LIII | 2014,

усогласеност на бројни национални прашања ја намалува правната несигурност, со што може значително да се подобри ефикасноста и конкурентноста на деловната активност.

Оттука акцент на хармонизацијата е поставен на специфичните прекугранични аспекти, со посебно внимание и на останатите иницијативи што се од значење на унапредување на ефикасноста и на конкурентноста на деловната активност. Заложбите се во насока на трговските друштва што е можно повеќе им се остава простор на флексибилност а во случаевите кога системите се сметаат за еквивалентни.³ Како клучни области каде што се извршени одредени регулациски напори во сите држави членки на Европската унија ги вклучуваат: структурата и функционирањето на одборите, структурата и функционирањето на комисиите и наградувањето (исплатите).⁴

1. Специфики во процесот на унификација на компаниското право на ниво на ЕУ

Инаку разбирлив е конфликтот на интереси помеѓу мнозинските и малцинските акционери како во Република Северна Македонија така и во земјите на Европската унија. Но без разлика на тоа мора да се постави една јасна разлика и граница помеѓу мнозинските и малцинските акционери и секако јасно дефинирани правила и механизми за надминување на овој проблем. Инаку земјите членки на Европската унија постигнаа заеднички став во многу аспекти за правото на друштвата, како на пример прашањето за публицитетот на друштвата, барањето за обелоденување на информации, одржувањето и промената на капиталот и др.

Сепак земјите на Европската унија не направија сериозен обид за се обезбеди унифициран лек за решавање на конфликтите кои произлегуваат од разединување на акционерите. Споровите помеѓу акционерите треба да се решаваат на некој брз начин затоа што злоупотребата на мнозинската позиција е јасна и опасна за интересите на малцинските акционери. Моментално се чини дека во земјите на Европската унија постои значителна разновидност во

³ Тито Беличанец, Компаниско право на Европската Унија, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје, Правен факултет “Јустинијан Први” Скопје, Скопје, декември 2010 година, стр. 47,

⁴ Ibid., стр. 171,

начинот на решавање на проблемот со споровите помеѓу мнозинските и малцинските акционери. Постојат голем број на причини државите членки на Европската унија да ги решат проблемите кои произлегуваат од конфликтите на интереси помеѓу мнозинските и малцинските акционери. Тука пред се би ги набројал економските и социјалните причини како и охрабрувањето на малите инвеститори и странските инвеститори да инвестираат во друштвата, со зголемување на безбедноста и воспоставување на ефективни правила за заштита на нивните интереси од моќта на големите инвеститори и акционери.⁵ Постојат многу начини за вештачко намалување на приходите на корпорацијата а со тоа и злоупотреба на правата на малцинските акционери од страна на мнозинските акционери. Како на пример, со делење на големи дивиденди на акционерите и давање на големи бонуси, склучување на зделки со компании поврзани со некој од членовите на управниот одбор или одборот на директори.

2. Комуниетното право на ЕУ во сегментот на компанииското право

Развитокот на стопанските односи помеѓу земјите на Европската унија е попречуван од разликите во националните права на нејзините членки. Со цел надминување на овие различности, на ниво на Европската унија беше одлучено да се формираат минимум заеднички правила со чија помош би се воведиле еднакви услови за работење на трговските друштва и со чија цел би се засилила заштитата на правата на акционерите.⁶ Почнувајќи од 1968 година Советот на Европската унија донесе неколку директиви коишто беа земени во предвид во изготвувањето на Законот за трговските друштва.

Првата директива 68/151 од 9 март 1968 година, се применува на друштвата со акции или други друштва кои имаат ограничена одговорност, бидејќи активностите на тие друштва често се прошируваат надвор од границите на националните територии и

⁵ Васиљевић, М., Радовић, В., & Јевремовић-Петровић, Т. Компанијско право Европске уније. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2012.

⁶ Andersson, J., Model Business Corporation Act for Europe - the Alternative to Harmonization by Directives, or? Stockholm Institute for Scandinavian Law, no.45, 2003, str. 29-44.

бидејќи единствениот механизам за заштита кој тие го нудат на трети лица е нивниот имот.⁷

Притоа директивата се однесува за хармонизација на трговските друштва во врска со објавувањето на фактите во врска со нивното вложување, финансискиот капитал како и објавување на лицата кои се овластени за застапување на компаниите со трети лица.

Втората директива 77/91⁸ од 13 декември 1976 година, придонесе за усогласување на правилата за основање на јавните претпријатија и одржување на нивниот капитал, како и хармонизација на постапката за вршење ревизија на висината на вредноста на вложувањето, ограничувања во однос на делбата на дивидендата, воведување на правото на првенствено купување на акциите од страна на акционерите во однос на третите лица како и воведувањето на задолжителното гласање на секој акционер при одредени промени на капиталот на компанијата. Освен тоа оваа директива опфаќаше правила во однос на основањето на акционерското друштво како и формирањето и промената на основната главнина на акционерските друштва.

Втората директива се применува на јавните трговски друштва со ограничена одговорност и согласно на тоа се однесуваат на акционерските друштва според новиот Закон за трговски друштва.⁹

Првата и втората директива се смета дека ги регулираат основните корпоративни карактеристики и ја создаваат основната рамка на денешниот изглед на корпорацијата како правно лице.

Останатите директиви донесени во периодот на 1980 година овозможува усогласување на правилата во сметководството, особено контролата над сметките, спојувањето и поделбите на акционерските друштва, основањето на подружници во другите држави и сл. Третата и шестата Директива се наведени заедно бидејќи се однесуваат на спојувања односно поделби на јавните друштва и произлегуваат од единствениот предлог кој првично беше замислен да ги регулира и двете операции.¹⁰

⁷ Наталие Гасперини, Хармонизација на новиот Закон за трговски друштва со дванаесет Директиви на ЕУ, достапно на: http://www.libertas-institut.com/de/MK/Reports/Articles/Gasperini_MK.pdf, дата на пристап: 03.12.2025.

⁸ Second Council Directive of 13 December 1976 (77/91/EEC).

⁹ Наталие Гасперини, Хармонизација на новиот Закон за трговски друштва со дванаесет Директиви на ЕУ, достапно на: http://www.libertas-institut.com/de/MK/Reports/Articles/Gasperini_MK.pdf, дата на пристап: 03.12.2025.

¹⁰ Ibid., стр. 2.

Четвртата директива се однесува на јавните друштва и друштвата со ограничена одговорност од истите форми кои се опфатени и со Првата Директива, со исклучок на банките и другите финансиски институции и осигурителни компании.¹¹

Останатите директиви донесени во периодот на 1980 година овозможува усогласување на правилата во сметководството, особено контролата над сметките, основањето на подружници во другите држави и сл.

Во овој период од особена важност за развитокот на компаниското право е донесувањето на Уредбата за положбата на Европското друштво (*Societas Europaea*) или SE. Со ова уредба се создаде еден вид наднационално друштво.

Директивата 2007/36/EЗ¹² на Европскиот Парламент и на Советот од 11 јули 2007 година за остварување одредени права на акционери на трговски друштва што котираат на берза ги утврдува условите во врска со остварувањето на одредени права на акционерите кои произлегуваат од акциите со право на глас во однос на годишните собранија на трговските друштва кои имаат седиште во земја-членка и чии акции котираат на регулиран пазар кој се наоѓа или работи во земјата-членка. Директивата ги зацврсти акционерските права, особено преку проширување на правилата за транспарентност, правото на гласање преку полномошници, можноста за учество и гласање на годишни собранија преку електронски средства и гарантирање дека може да се остварат правата на прекугранично гласање. Целта е заштита на правата на акционерите на територијата на сите земји членки и зголемување на нивната активна улога во управувањето со друштвото.

На 14 јуни 2017 година, донесена е Директивата 2017/1132/EУ на Европскиот парламент и на Советот за одредени аспекти на правото на трговски друштва. Оваа директива е одговор на методолошките загрижености на Комисијата изразени уште во Акциониот план од 2012 година. Поради тоа што повеќе европски директиви на компаниското право беа значително изменети неколку пати, а со цел правна сигурност, јасност и рационалност, се изврши нивна кодификација. Така, сега правилата за

¹¹ Ibid., стр. 3.

¹² Милена Р. Најдова, “Правни аспекти на екстерното известување на акционерските друштва” Докторска дисертација, Правен факултет “Јустинијан Први” УКИМ, Скопје 2019 година.

инкорпорација, функционирање, барањата за обелоденување, спојување и поделба можат да се најдат во една директива. Меѓутоа, Директивата не ги опфаќа сите области на трговското право. Всушност, акционерските друштва кои котираат на регулиран пазар и друштвата со ограничена одговорност основани од едно лице не се опфатени со одредбите на Директивата. Покрај тоа, директивите во врска со сметководствените и даночните прашања остануваат во сила бидејќи не се дел од шесте директиви, од кои е составена новата директива. Сепак, со спојување на шест различни директиви (меѓу кои е и Директивата 2009/101/ЕЗ од 16 септември 2009 година), новата директива од 2017 година претставува важен чекор во изградбата и достапноста на европското корпоративно право. Затоа, со право се смета и дека оваа директива претставува и прв чекор кон воспоставување на иден Европски корпоративен законик. Правилата од оваа директива се однесуваат на акционерските друштва, друштвата со ограничена одговорност и командитните друштва со акции. Директивата 2017/1132/ЕУ консолидира и кодифицира шест претходни директиви, кои се укинуваат како што се:

1. Шестата директива 82/891/ЕЕЗ на Советот од 17 декември 1982 година за поделба на јавните друштва со ограничена одговорност;

2. Единаесетта директива на Советот 89/666/ЕЕЗ од 21 декември 1989 година во врска со барањата за обелоденување во однос на филијали кои се отворени во земја-членка од страна на одредени видови на друштва регулирани со законот на друга држава;

3. Директивата 2005/56 /ЕЗ на Европскиот парламент и на Советот од 26 октомври 2005 година за прекугранични спојувања на друштва со ограничена одговорност;

4. Директивата 2009/101/ЕЗ на Европскиот парламент и на Советот од 16 септември 2009 година за координација на заштитни мерки кои заради заштита на интересите на членовите и на третите страни, земјите-членки ги бараат од друштвата, со цел да се направат такви заштитни мерки еквивалентни;

5. Директивата 2011/35/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 5 април 2011 година за спојување на јавни друштва со ограничена одговорност;

6. Директивата 2012/30/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 25 октомври 2012 година за координирање на заштитни мерки кои заради заштита на интересите на членовите и другите,

земјите-членки ги бараат од друштвата, во врска со формирање на јавни друштва со ограничена одговорност и одржување и менување на нивниот капитал, со цел да се направат такви заштитни мерки еквивалентни.

Треба да се напомене дека кодификацијата е делумна. Постојат и други директиви кои припаѓаат на компаниското право на ЕУ и може да бидат вклучени во Директивата 2017/1132. Целта на кодифицирачката Директива 2017/1132 е поедноставување и појаснување на правната рамка применлива на одредени компании (капиталски трговски друштва) во ЕУ. Со кодифицирањето на повеќето директиви во една, се прави обид да се започне процес на изработка на Европски корпоративен кодекс. Фокусот е ставен на одредбите за основање и функционирање на друштвата на капитал (АД и ДОО), како што се исполнувањето на формалните и материјалните претпоставки за основање на акционерско друштво, барањата во поглед на основна главнина, заштитни механизми во поглед на основна главнина утврдени со закон, правилата за исплати, правилата за стекнување на сопствени акции од страна на друштвото, правилата за зголемување и намалување на основната главнина, Аранжмани за примена и спроведување. Содржината на директивата се однесува и на спојувањето и поделбата на друштвата на капитал, преземањето на едно друштво од страна на друго друштво кое поседува 90% или повеќе од неговите акции, како и на останати постапки што се сметаат за спојување. Исто така, прекуграничните спојувања на друштвата на капитал, поделбата со преземање, поделба со основање на нови трговски друштва, поделба под надзор на судско тело, останати постапки што се сметаат за поделба и ништовност на друштвото на капитал и валидност на неговите обврски се регулираат со оваа директива.

Директивата ги опфаќа и правилата за објавување на податоци и поврзување на регистрите, трговските регистри и други регистри кои се однесуваат на тоа податоците да се објавени на соодветен начин, така што трети заинтересирани лица да имаат можност да дојдат до нивната содржина, посебно податоците во врска со лицата овластени да го застапуваат друштвото во односите со трети лица. На обврската за објавување се подведуваат: актот за основање (договор или статут) и неговите измени, податоците за лицата кои се овластени (поединечно или колективно) да го застапуваат друштвото, податоците за лицата кои учествуваат

во управувањето, надзорот или контролата во друштвото, износот на запишаната основна главнина, билансот на состојбата и билансот на успехот за секоја финансиска година, промената на седиштето на друштвото, престанокот на друштвото, објавувањето на ништовноста на друштвото од страна на судот, податоците за ликвидаторите и за завршувањето на ликвидацијата. Системот на објавување се применува и на други документи и податоци.

Директивата предвидува земјите членки да имаат можност да одлучат дали службениот весник, каде што се објавуваат основните документи на друштвата и другите податоци кои подлежат на задолжителен упис, ќе се водат во хартиена или електронска форма. Ако се водат на двата начина, тогаш податоците добиени во хартиена или електронска форма треба да имаат иста правна важност. Целта е да се овозможи лесна прекугранична пристапност на податоците што се објавуваат, така што на друштвата би им се дала можност покрај на еден од јазиците на Унијата, доброволно да ги објавуваат тие податоци на друг јазик. Третите совесни лица би требало да веруваат во точноста на податоците во преведените документи. Исто така, пожелно е документите, податоците и изјавите на друштвото до јавноста да бидат достапни и на неговата интернет-страница. Оваа директива има за цел и поврзување на централните, трговските и регистрите на друштва. Нивното поврзување е утврдено како мерка којашто е неопходна за создавање соодветно правно и фискално опкружување за трговските друштва. Поврзувањето на регистрите ќе ја зголеми транспарентноста, ќе ја поттикне конкурентноста на европската економија, ќе ги намали административните оптоварувања и ќе ја зголеми правната сигурност.

Во 2017 година, Европскиот парламент и Советот ја донесоа Директивата 2017/828/EУ за изменување и дополнување на Директивата 2007/36/EЗ Directive 2007/36/EC со цел да се промовира долгорочното учество на акционерите. Фокусот на директивата согласно последните измени е во насока на утврдување на идентитетот на акционерите, преносот на информациите и олеснувањето на остварувањето на правата на акционерите. Земјите-членки потребно е да предвидат правна рамка со која се гарантира правото на трговските друштва да го утврдат идентитетот на своите акционери, со цел подобрување на транспарентноста и дијалогот. Тие може да пропишат дека на трговските друштва кои имаат

седиште на нивната територија им е дозволено да бараат да се утврди идентитетот само на оние акционери кои поседуваат повеќе од одреден процент на акции или права на глас.

На барање на трговското друштво или на трето лице кое трговското друштво го назначило, посредниците веднаш ги доставуваат информациите за идентитетот на акционерите на трговското друштво. Земјите-членки може да предвидат и дека на трговското друштво му е дозволено од Централниот депозитар на хартии од вредност или од други посредници или даватели на услуги да побара да соберат информации за идентитетот на акционерите и да му ги пренесат на трговското друштво. Личните податоци на акционерите се обработуваат во согласност со одредбите на оваа директива, со цел да му се овозможи на трговското друштво да ги идентификува своите постоечки акционери за да може да комуницира директно со нив. Без да е во спротивност на подолгите периоди на чување утврдени во било кој секторски законодавен акт на Унијата, трговските друштва и посредниците не ги чуваат личните податоци на акционерите, повеќе од 12 месеци откако тие станале свесни за фактот дека лицето веќе не е акционер. Земјите-членки можат да ја предвидат со закон обработката на личните податоци на акционерите за други цели. Од друга страна, правните лица имаат право на исправка на непотполните или неточните информации за идентитетот на акционерите. Посредникот кој открива информации за идентитетот на акционерите во согласност со правила утврдени со оваа директива, не крши ограничување за објавување на информации наметнато со договор или со друг закон или пропис. Земјите-членки до 10 јуни 2019 година, ќе го информираат европскиот надзорен орган – Европско надзорно тело за хартии од вредност и пазари на капитал (ЕСМА)¹³ за фактот дали ограничиле утврдување на идентитетот на акционерите, на оние акционери кои поседуваат повеќе од одредениот процент на акции или права на глас, и ако е така, за применетиот процент. ЕСМА ќе ги објави овие информации на

¹³ ЕСМА е основано со Регулативата (ЕУ) бр. 1095/2010 на Европскиот парламент и на Советот за основање на Европско надзорно тело (Европско надзорно тело за хартии од вредност и пазари на капитал), изменување на Одлуката бр. 16/2009/ЕЗ и ставање надвор од сила на Одлуката на Комисијата 2009/77/ЕЗ. 303 Article 3.a, Directive 2007/36/EC of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the exercise of certain rights of shareholders in listed companies.

својата интернет страница. Главна карактеристика на транспарентноста и обелоденувањето на информации е нивниот навремен и квалитетен пренос до заинтересираните страни. Затоа, земјите членки обезбедуваат дека посредниците од кои се бара да ги пренесат информации од трговското друштво до акционерите или до третите лица кои се назначени од страна на акционерот, тоа го вршат моментално, за следниве информации:

(а) информации кои трговското друштво е потребно да му ги даде на акционерот со цел да му се овозможи остварување на правата кои произлегуваат од неговите акции и кои се упатени до сите акционери кои поседуваат акции од тој род; или

(б) доколку информациите се на располагање на акционерите на интернет страницата на трговското друштво, да ги известат за тоа каде на таа страница тие информации може да се најдат.

Меѓутоа, не се бара информациите или известувањето да се пренесуваат или да се доставуваат на наведените начини, ако трговските друштва таквите информации или известувањето директно им го испраќаат на сите свои акционери или на третите лица кои се назначени од страна на акционерите. Земјите-членки со своите национални законски одредби, темелени на оваа директива ги задолжуваат посредниците веднаш да ги пренесат на трговското друштво, информациите добиени од акционерите поврзани со остварувањето на правата кои произлегуваат од нивните акции. Во обидот да се изгради транспарентно деловно опкружување принципите на недискриминација, пропорционалност и транспарентност соодветно треба да се наменети за сите конституенти на ова опкружување. Овие принципи се гарантирани со фактот дека земјите-членки бараат од посредниците јавно да ги откријат сите применливи трошоци во однос на услугите кои ги пружаат, одделно за секоја услуга. Исто така, се бара ополномоштените советници да бидат потранспарентни со методологиите што ги користат за подготвување на препораките за нивно гласање и за тоа како тие се справуваат со судирите на интереси. Практичната примена на одредбите кои се однесуваат на утврдувањето на идентитетот на акционерите, преносот на информациите и олеснувањето на вршењето на правата на акционерите е исто така во фокусот на одредбите на оваа директива. Пропишана е обврска за надлежните органи да ја известат Европската комисија за значителни практични потешкотии при спроведувањето или за случаите на непочитување

на овие одредби од страна на посредниците од Европската унија или од третите земји. Од друга страна пак, Комисијата, во тесна соработка со ЕСМА и Европскиот надзорен орган за банкарство доставува извештај до Европскиот парламент и до Советот за примената на овие одредби, меѓу другото за нивната ефикасност и потешкотиите во практична примена и извршување, во исто време земајќи го во предвид релевантниот развој на пазарот на ниво на Унијата и на меѓународно ниво. Зацврстувањето на барањата за транспарентност во работењето и известувањето изразени преку Директивата 2007/36/EЗ се особено воочливи преку дефинирањето на одредби за транспарентност на институционалните инвеститори, управителите со средства и ополномоштените советници (фирми кои обезбедуваат услуги на акционерите, особено совети при гласањето), како заинтересирани страни во системот на корпоративно управување. Како резултат на тоа во Директивата се поставени параметрите на политиката на учество, така што, земјите-членки обезбедуваат дека институционалните инвеститори и управителите со средства дејствуваат во согласност со утврдените барањата или дека јавно, јасно и аргументирано откриваат за тоа зошто тие се одлучиле да не почитуваат едно од тие барања или повеќе од нив. Барањата се однесуваат на следново:

(а) институционалните инвеститори и управителите со средства развиваат и јавно ја откриваат политиката на учество во која се опишува како го вклучуваат учеството на акционерите во нивната стратегија за инвестирање; во политиката се опишува како ги следат трговските друштва во кои инвестираат, во однос на релевантните прашања, вклучувајќи ја стратегијата, финансиските и нефинансиските резултати и ризици, структурата на капиталот, социјалното влијание и влијанието врз животната средина и корпоративното управување, како водат дијалог со трговските друштва во кои се инвестира, остварувањето на правото на глас и другите права поврзани со акции, соработката со другите акционери, комуникацијата со релевантните засегнати страни на трговските друштва во кои инвестираат и управувањето со актуелните и потенцијалните судири на интереси поврзани со своето учество; и

(б) институционалните инвеститори и управителите со средства еднаш годишно јавно го откриваат начинот на кој се извршува нивната политика на учество, вклучувајќи општ опис на начинот на гласање, објаснување за најважните гласови и

користењето на услугите на советник при гласањето. Тие јавно го откриваат начинот на кој гласале на годишните собранија на трговските друштва во кои поседуваат акции; од откривањето може да се исклучат гласовите кои се ирелевантни како резултат на предметот на гласање или големината на уделот во трговското друштво. Наведените информации мораат да бидат бесплатно достапни на интернет страницата на институционалните инвеститори или управителите со средства. Транспарентноста и обелоденувањето на податоци своето суштинско значење го добиваат преку нивната застапеност на годишните собранија на акционерските друштва. Затоа акционерската активност, изразена преку правото на акционерите индивидуално или колективно да го дополнуваат дневниот ред на собранието, да предлагаат одлуки, учество и гласање на годишно собрание, право на поставување на прашања, право на гласање за политиката на наградување, е вистинско мерило за транспарентност и обелоденувањето на податоците на акционерските друштва.

Директивата 2007/36/EЗ го воспоставува критериумот на еднаков третман на акционерите, што претставува основа на корпоративното управување, а со тоа и главен елемент во определувањето на транспарентноста на друштвото во однос на акционерите. Критериумот бара трговското друштво да обезбедува еднаков третман за сите акционери кои се во истата положба во однос на учеството и правото на глас на годишното собрание. Информациите кои треба да се објават пред годишното собрание се појдовната точка за квантифицирање на транспарентноста на друштвото и почитувањето на задолжителните и факултативните стандарди на корпоративното управување.

Без да е во спротивност со одредбите кои произлегуваат од понудите за преземање, земјите членки обезбедуваат дека трговските друштва го објавуваат свикувањето на годишното собрание на еден од законски утврдените начини, не подоцна од дваесет и првиот ден пред денот на одржување на собранието. Без да е во спротивност со дополнителните барања во врска со повикот или објавата утврдени од страна на надлежната земја-членка, од трговските друштва се бара да го објават свикувањето, така што се обезбедува брз пристап и без дискриминација. Од друштвата се бара да се користат со медиумите на кои може да се верува дека ефикасно ќе ги пренесат информациите на јавноста во целата Европска унија.

Со Директивата се настојува да се отстранат сите потенцијални пречки во националните права (на пример депонирањето на акциите во седиштето на друштвото одреден временски период пред одржувањето на собранието) со коишто би се отежнало вршењето на гласачките права на акционерите. Воедно се бара и точно утврдување на мнозинството со кое се усвоени одредени одлуки (вкупниот број на гласови дадени за одредена одлука, учеството на тие акции, односно гласови во вкупно претставената основна главнина, вкупниот број на гласови дадени по одредена одлука и слично). Предвидена е обврската при утврдување на резултатите од гласањето да се наведе вкупниот број на гласови кои биле преставени на собранието и вкупниот број на важечки гласови кои гласале за, против и биле воздржани.

Модерното европско законодавство им овозможуваат на трговските друштва можност да им понудат на своите акционери било каква форма на учество на годишното собрание по електронски пат, особено во некој или во сите од следниве форми на учество: (а) пренос на годишното собрание во реално време (во живо); (б) двонасочна комуникација во реално време (во живо), овозможувајќи им на акционерите да се обратат на годишното собрание од оддалечена локација; (в) механизам за гласање, без разлика дали пред или за време на годишното собрание, без потреба да се назначи полномошник кој е физички присутен на собранието. Употребата на електронски средства за да им овозможи на акционерите да учествуваат во годишното собрание може да зависи само од условите и ограничувањата кои се потребни за утврдување на идентитетот на акционерот и гарантирањето на безбедноста на електронските комуникации, само до степен до кој тие се пропорционални за постигнувањето на таа цел. Ова не е во спротивност со законските норми кои земјата членка ги усвоила или може да ги усвои во врска со процесот на донесување на одлуки во рамките на друштвото, со цел воведување или примена на било каква на форма на електронско учество.

Акционерската активност е особено изразена низ правото на поставување на прашања на акционерското собрание, преку кое се демонстрираат барањата за отчетност, контрола и непосреден акционерски надзор. Секој акционер има право да поставува прашања во врска со точките од дневниот ред на годишното собрание. Друштвото одговара на прашањата кои му ги поставиле

акционерите. Правото на поставување на прашања и обврската да одговори се предмет на мерки кои земјите членки може да ги преземат, или да им овозможи на друштвата да ги преземат со цел да се утврди идентитетот на акционерите, за да се обезбеди ред на годишните собранија, нивната подготовка и заштитата на доверливоста и деловните интереси на друштвата. Може да им овозможи на друштвата да дадат заеднички одговор на прашањата со иста содржина. Можно е да се предвиди дека се смета одговорено прашањето, ако релевантните информации се достапни на интернет страницата на друштвото во форма на прашања и одговори. Најновите измени на директивата прават значаен исчекор кон зголемувањето на транспарентноста и обелоденувањето на податоци преку јакнењето на акционерската контрола, особено воочливо со гарантирањето на правото на гласање за политиката за наградување на директорите.

Земјите-членки бараат акционерските друштва да откриваат јасни, споредливи и сеопфатни информации за нивните политики за наградување и како тие се користат во пракса. Со измените, се воведува механизмот „изјаснување за плати“ што значи акционерите на годишното собрание имаат право да гласаат за политиката на надоместоци. Гласањето на акционерите за оваа политика е обврзувачко. Овој предлог беше дел од објавената предлог-ревизија на Директивата, од страна на Европска комисија во април 2014 година. Во октомври 2014 година, Европската конфедерација на асоцијации на директори (eсоDa-The European Voice of Directors) објави реакција на предлог на Комисијата насловена како „Извештај eсоDa 2014“. Извештајот на eсоDa наведува дека она што е од суштинско значење е одговорноста на членовите на одборот на директори (извршните директори). Затоа треба да се внимава да не се наруши деликатната рамнотежа помеѓу улогите и должностите на собранието на акционери наспроти одборот на директори. Мора да се има предвид дека можеби ќе биде неуспешен обидот да се реши внатрешниот проблем на одговорноста на одборот кон акционерите. Воедно, се сугерира дека е важно одборите на директори да го задржат водството во дефинирање на нивото и структурата на надоместокот на менаџментот (раководни лица), додека за наградувањето на извршните директори треба да биде одлучено од страна на акционерите. Објавувањето и одобрувањето на трансакции со поврзани страни го затвараат кругот на

барања кои новите измени на Директивата 2007/36/ЕЗ ги имаат во поглед на зголемување на транспарентноста на друштвата преку зголемена акционерска активност и контрола на годишните собранија. Заради остварување на овие барања земјите-членки ги дефинираат значајните трансакции, земајќи ги во предвид: (а) влијанието кои информациите за трансакцијата може да го имаат врз економските одлуки на акционерите на трговското друштво; и (б) ризиците кои трансакцијата ги создава за трговското друштво и неговите акционери кои не се поврзани страни, вклучувајќи ги и малцинските акционери. Трговските друштва јавно ги објавуваат значајните трансакции со поврзаните страни најдоцна до моментот на склучување на трансакцијата. Објавата мора да содржи најмалку информации за природата на односите со поврзаните страни, имињата на поврзаните страни, датумот и вредноста на трансакцијата и други информации кои се неопходни за да се процени дали трансакцијата е фер и разумна од аспект на трговското друштво и акционерите кои не се поврзани страни, вклучувајќи ги и малцинските акционери. Кон јавната објава треба се доставува и извештај. Тој извештај треба да биде изготвен од страна на: (а) независна трета страна; (б) управен или надзорен орган на трговското друштво; (в) одборот за ревизија или било кој одбор составен претежно од независни директори. Мора да се обезбеди дека поврзаните страни не се вклучени во составувањето на извештајот. Значајните трансакции со поврзани страни мора да се одобрени од страна на годишното собрание или управниот или надзорниот орган на трговското друштво во согласност со постапките со кои поврзаните страни се спречуваат да ја искористат својата позиција. Можно е акционерите на годишното собрание да имаат право да гласаат за значајните трансакции. При дефинирање на значајните трансакции земјите-членки определуваат еден или повеќе квантитативни соодноси врз основа на влијанието на трансакцијата врз финансиската позиција, приходите, имотот, капитализација, вклучувајќи ги и сопственичките инструменти, или прометот на трговското друштво, или се зема во предвид природата на трансакцијата и положбата на поврзаните страни.

Conclusion

The reforms in the process of harmonization of company law at the level of the European Union can be concluded that it is the result of the changing economic, political and cultural circumstances in which companies operate. The efforts for harmonization are aimed at achieving a higher level of transparency and standardization in order to build a modern legal framework. The analysis of EU company law shows a tendency towards integration, which is formulated, among other mechanisms, through soft law mechanisms. A novelty in this area is the draft of the European Model Law (EMCA), based on previous reports and an action plan for the development of company law in the EU, with the aim of improving transparency, engaging shareholders and supporting the growth and competitiveness of companies.

Рецензенти:

Д-р Кујтим Касами

М-р Миљазим Мустафа

Користена литература:

1. Andersson, J., Model Business Corporation Act for Europe – the Alternative to Harmonization by Directives, or? Stockholm Institute for Scandinavian Law, no.45, 2003.

2. Тито Беличанец, Компаниско право на Европската Унија, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје, Правен факултет “Јустинијан Први” Скопје, Скопје, 2010.

2. Наталие Гасперини, Хармонизација на новиот Закон за трговски друштва со со дванаесте Директиви на ЕУ, достапно на: http://www.libertas-institut.com/de/MK/Reports/Articles/Gasperini_MK.pdf, дата на пристап: 03.12.2025.

3. Милена Р. Најдова, “Правни аспекти на екстерното известување на акционерските друштва” Докторска дисертација, Правен факултет “Јустинијан Први” УКИМ, Скопје 2019 година.

4. Васиљевић, М., Радовић, В., & Јевремовић-Петровић, Т. Компанијско право Европске уније. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2012.

5. (Regulation (EU) No 1095/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 establishing a European Supervisory Authority (European Securities and Markets Authority).

6. Directive 2007/36/EC of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the exercise of certain rights of shareholders in listed companies

7. Second Council Directive of 13 December 1976, (77/91/EEC).